

Razlikovanje naučnika od prodavaca u nauci

Damjan Krstajić

(objavljeno 4. novembra 2023. u Politikinom Kulturnom dodatku)

Prethodnih dvadesetak godina radio sam kao konsultant statističar za razne naučnoistraživačke grupe i kod nas i u inostranstvu. Upoznao sam vrsne mlade naučnike koji bi neretko nakon prvih godinu-dve dana provedenih u laboratorijskim istraživanjima bili u dilemi da li da se i dalje bave naukom.

Naučnoistraživački poduhvat je put u nepoznato i neminovno je da bude neuspeha. Da li je onda realno da očekujemo od mladog istraživača da u početnom radu u laboratoriji dobije rezultate koji su toliko dobri da ih može objaviti u kvalitetnom naučnom časopisu? Mišljenja sam da u slučaju neuspeha odgovornost za to snosi mentor, a ne mladi istraživač. Problem je, međutim, dublji i skriveniji. Neki zvanično uspešni naučnici nisu toliko kvalitetni i nisu dobri mentori.

Danas u nauci važi nepisano pravilo *Objavljuj ili ćeš nestati* (Publish or Perish). Ko ne bude objavljivao rezultate svojih istraživanja, ostaće bez posla. Takođe, broj objavljenih radova se često uzima kao mera uspeha u nauci. Ne mogu razne komisije za promovisanje i finansiranje projekata da proveravaju kvalitet svakog objavljenog naučnog rada, već se prevashodno gleda kvantitet.

To znači da ako volite da radite polako i studiozno na duge staze u nauci, velike su šanse da nećete biti na vrhu liste za finansiranje projekata i manja je verovatnoća da ćete zadržati posao koji volite. Tako je svuda u svetu.

Stoga se neki naučnici udružuju da zajedno objavljuju radove, iako nisu zajedno radili na njima. Ovde govorim o slučajevima gde jedna grupa naučnika dopiše drugu grupu kao koautore na svom radu, iako nisu ništa doprineli, a druga grupa zauzvrat dopiše prvu kao koautore na svom radu. Sad svi imaju duplo više objavljenih radova!

Što više dopisujete druge kao koautore na svoje radove, i oni dopisuju vaše ime na svoje, imaćete više objavljenih radova i veće šanse za promociju i finansiranje vaših budućih projekata.

Svako ima pravo da dopisuje koga hoće na svoje naučne radove, ali savetujem mladima da izbegavaju takve istraživačke grupe iz jednostavnog razloga. Kad se radi na nečemu vrednom u naučnom smislu, ni pod kojim slučajem nećete staviti nekog sa strane da bude koautor vašeg rada, osim ako ta osoba nije ozbiljno doprinela. Dakle, ako je vođa istraživačke grupe spreman da dopisuje druge kao koautore na zajednički rad, a da oni nisu učestvovali u izradi, onda se u toj grupi ne radi nešto vredno u naučnom smislu. Pre bih rekao da se tu obavlja *prodaja* u nauci.

Danas je pritisak da se što više objavljuje u nauci takav da često ne možete da opstanete u akademskim krugovima, ako se bar malo ne uključite u prodaju. Problem je što sa većim ulaganjem vremena i energije u prodaju, neminovno je da se ima manje za nauku.

Može se opstati u vrhunskoj nauci sa minimumom prodaje, ali cena i nesigurnost nisu uopšte za nipoštašavanje.

Katalin Kariko, ovogodišnja dobitnica Nobelove nagrade za fiziologiju ili medicinu, svoja je glavna istraživanja ostvarila na Univerzitetu u Pensilvaniji. Međutim, zbog malog broja objavljenih radova i slabog interesovanja za njena istraživanja, tamošnja administracija nije joj odobrila stalno zaposlenje, nije bila izabrana za redovnog profesora, već su joj ponudili otkaz ili niže zvanje i manju platu, što je ona prihvatila. Ona veći deo svoje karijere nije bila zvanično uspešan naučnik, a zamislite šta biste kao mlad istraživač mogli da naučite u njenoj laboratoriji tada.

Biti prodavac u nauci, po mom mišljenju, nije vredno ponosa. Veoma su retki oni koji su i sjajni prodavci u nauci i vrhunski naučnici. Takvi pojedinci bivaju uočeni od strane elitnih svetskih univerziteta, kao na primer Stanford, i brzo vrbovani da tamo rade.

Nije lako naći pravu meru između sigurnosti, biti prodavac u nauci, i puta u nepoznato, biti naučnik u pravom smislu. Meni je tužno kada vidim velike potencijale iz svoje mladosti, kako danas prikazuju, recimo, stotinu svojih objavljenih naučnih radova, svaki s deset ili više koautora, i sa tom listom uveravaju sebe i druge kako su uspešni naučnici.

A što se tiče mladog istraživača, od izuzetne je važnosti za njegov razvoj od koje starije osobe će naučiti kako da se bavi naukom. Mišljenja sam da je u početku karijere važniji odabir mentora nego oblast istraživanja.

Kad mladim istraživačima kažem da su oni odgovorni što su datog naučnika prihvatili da im bude mentor, često čujem odgovor da oni nemaju prilike da biraju. Kao da im je nekako nametnut. Ne slažem se. Pre pristanka mogu da intervjuišu potencijalne mentore i da se raspitaju naokolo o njima. U pitanju su ozbiljna ulaganja vremena i energije.

Kako da znate da li se neka osoba nakon više od dvadesetak godina provedenih u nauci ostvarila kao naučnik ili kao prodavac? Veoma lako. Pitajte je koji je njen konkretan ličan doprinos nauci.

Reference koje podržavaju činjenice spomenute u članku

1. Katalin Kariko

https://sr.wikipedia.org/sr-ec/%D0%9A%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BD_%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%BE

https://en.wikipedia.org/wiki/Katalin_Karik%C3%B3

2. Iskustva Katalin Kariko sa univerziteta

<https://www.cnn.com/2023/10/06/nobel-prize-winner-katalin-karik-on-being-demoted-perseverance-.html>

<https://fortune.com/2023/10/02/katalin-kariko-research-developed-covid-vaccines-demoted-nobel-prize/>